

РОБОТИ ЧЛЕНІВ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА НДІ ПЗІР НАПрН УКРАЇНИ

УДК 346.3:336.71:004.738.5

Я. І. КРАВЧЕНКО,
студентка 2-ї групи 4-го курсу факультету підготовки кадрів для Державної пенітенціарної служби України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОРЯДОК УКЛАДАННЯ ТА РОЗРАХУНКІВ ПО ДОГОВОРАХ З ВИКОРИСТАННЯМ ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ

У статті розглядаються умови укладання договорів з наданням послуги інтернет-банкінгу, обслуговування і здійснення розрахунків для фізичних і юридичних осіб, оформлення платіжних електронних документів, використання електронного підпису і виконання вимог законодавства щодо вказаних умов. Особливо слід розглянути відповідальність банку і клієнта при проведенні операцій. Важливим аспектом при цьому є безпека під час проведення операцій за допомогою послуги інтернет-банкінгу, оскільки це є небезпечним процесом, тому може призвести до несанкціонованого використання даних або перехоплення інформації.

Ключові слова: інтернет-банкінг, розрахунки, ідентифікація, електронний підпис, безпека.

Постановка проблеми. На сьогоднішній час стрімко розвивається інтернет-банкінг. Даний вид послуг надається багатьма банками України, серед яких Приватбанк, Альфа-Банк, ПУМБ, Фідобанк, Правекс-банк, Імекс-Банк та ін. Інтернет-банкінг є досить популярним, особливо в колі юридичних осіб: тепер можливо здійснювати велику кількість платежів, не виходячи з кабінету. Тому, на мою думку, важливо приділити увагу правовому регулюванню питань щодо обслуговування клієнтів, а саме вказати: який порядок укладання договору з послугою інтернет-банкінгу, яка процедура слідує цьому, чи відповідає виконання послуг законодавству України, як оформляються документи при проведенні розрахунків та що таке електронний документ і електронний підпис, яким чином забезпечується безпека під час операцій з картками, хто несе відповідальність при розрахунках в Інтернеті.

Тому проблемою в інтернет-банкінгу є те, що відсутня законодавча база, судова практика.

Аналіз останніх досліджень. Питання щодо інтернет-банкінгу розглядалося багатьма фахівцями у сфері економіки, фінансів, менеджменту та аналітики.

С. В. Глібоко розглянув питання щодо безпеки проведення розрахунків. Зазначив нові банківські продукти, новачки у даній сфері та поділив на ті, що

відповідають закону, та ті, що не відповідають вимогам законодавства [1].

О. М. Загузова, О. Г. Сербина розглядали сутність, особливості та призначення інтернет-банкінгу. Вони виділили чинники, які гальмують розвиток інтернет-банкінгу: це обмеженість доступу до мережі Інтернет; відсутність навичок користування; низький рівень захисту інформації в даній сфері; недостатня законодавча та нормативна база [2].

І. А. Васильєва – сутність та безпека під час користування послугами банків. Вона зазначила, що банки запроваджують додаткові засоби, які дозволяють клієнтам забезпечити захист при використанні системи інтернет-банкінгу. Це електронний підпис, SMS-код, інформування при вході в систему, наявність персональних налаштувань клієнта в системі [3].

Л. А. Самсонова приділила увагу видам банкінгу та ризикам в Інтернеті [4]; Н. А. Ясинська, Н. О. Шира – платіжним інструментам, проблемам у регулюванні інтернет-банкінгом. Також вивчали питання інтернет-банкінгу та питання безпеки [5].

Переваги інтернет-банкінгу та важливість підвищення рівня безпеки досліджував О. О. Чуб. У праці описуються перспективи розвитку системи, що може слугувати віртуальним ринком фінансових послуг і продуктів, що необхідні як для приватних осіб, так і для великих компаній [6].

Метою дослідження є аналіз стану інтернет-банкінгу, дослідження основних умов укладання даного договору, серед яких ідентифікація особи при проведенні платежів, умови безпеки, платіжних документів, відповідальності сторін.

Виклад основного матеріалу. Унаслідок невідсконаленої правової бази щодо використання інтернет-банкінгу виникає питання з укладенням договору, проведенням операцій через інтернет, оформленням платіжних електронних документів.

Використання клієнтами рахунків у банку та обмін технічною інформацією повинно відповідати вимогам законодавства.

Т. К. Алабашев розрізняє договори, які спрямовані на встановлення відносин щодо переказу коштів, де платіжна послуга входить у комплекс послуг, – це договір банківського рахунку та договір на розрахунково-касове обслуговування [7, с. 148].

Відповідно до п. 11.3 постанови Національного банку України «Про затвердження інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті» № 22 від 21.04.2004 р., юридичною підставою для роботи клієнта за допомогою систем дистанційного обслуговування і оброблення банком дистанційних розпоряджень клієнта є договір банківського рахунку. Він є родовим у порівнянні з договором з послугою інтернет-банкінгу. У договорі обов'язково мають обумовлюватися права, обов'язки та відповідальність сторін, порядок вирішення спорів у разі їх виникнення. У цьому договорі можуть прописуватися умови щодо системи дистанційного обслуговування, а саме умови послуг інтернет-банкінгу, телефонного банкінгу, обслуговування через контакт-центр банку, відеобанкінгу тощо.

У п. 6.3 ст. 6 Закону України «Про платіжні системи та перекази коштів в Україні» (далі – Закон «Про платіжні системи») вказано, що порядок відкриття банками рахунків та їх режими визначаються Національним банком України. Умови відкриття рахунку та особливості його функціонування передбачаються в договорі, що укладається між банком і його клієнтом – власником рахунку.

Згідно з Цивільним кодексом договір банківського рахунку укладається для відкриття клієнтові або визначеній ним особі рахунку в банку на умовах, погоджених сторонами. Банк зобов'язаний укласти договір банківського рахунку з клієнтом, який звернувся з пропозицією відкрити рахунок на оголошених банком умовах, що відповідають закону та банківським правилам.

Проте слід визначити, який підвид договору банківського рахунку слід використовувати. У нашому випадку це договір на розрахунково-касове обслуго-

вування. У законі чітко не вказано визначення договору, проте є визначення розрахунково-касового обслуговування – це послуги, що надаються банком клієнту на підставі відповідного договору, укладеного між ними, які пов'язані із переказом коштів з рахунку (на рахунок) цього клієнта, видачею йому коштів у готівковій формі, а також здійсненням інших операцій, передбачених договорами.

С. В. Глібоко зазначив, що розрахунково-касове обслуговування здійснюється на підставі договорів і в більшості випадків зміст договорів визначається законами, нормативними актами НБУ з можливістю визначення деяких умов самостійно банком та клієнтом у договорі [8].

На сьогодні в Україні майже всі банки пропонують послуги щодо відкриття рахунків з наданням послуг через Інтернет. Серед них: Приватбанк, Альфа-Банк, Фідобанк, ПУМБ.

Для прикладу розглянемо поширений порядок укладання договору.

Для того щоб укласти договір з послугою інтернет-банкінгу, банк його оприлюднює. Особа, що бажає прийняти умови договору, має подати анкету-заяву про акцепт публічної пропозиції. Місцем подання анкети вважається відділення банку, найзручніше для клієнта, або згода в мережі Інтернет. Крім того, треба подати всі документи і відомості, необхідні для з'ясування особи, суті діяльності та фінансового стану. З моменту підписання заяви клієнта або договору останній вважається укладеним.

Відкриття рахунку фізичної особи має здійснюватися у певному порядку:

- фізична особа повинна пред'явити уповноваженому працівнику банку паспорт або інший документ, що посвідчує особу;
- фізична особа, яка займається підприємницькою діяльністю, повинна у заяві зазначити свій статус;
- фізична особа, яка займається незалежною професійною діяльністю, повинна подати копію документа, що підтверджує взяття на облік особи відповідним контролюючим органом;
- ці документи є підставою для ідентифікації та верифікації фізичної особи, яка відкриває рахунок;
- фізична особа повинна заповнити заяву про відкриття поточного рахунку та картку із зразками підписів. Зразки підписів засвідчуються підписом уповноваженого працівника банку.

Для укладення договору з юридичними особами потрібні ті ж документи, що й для договору банківського рахунку, лише додаються картки із зразками підписів і відбитка печатки. Якщо це здійснюється через Інтернет, то особам слід обмінятися електронними підписами.

Таким чином, процедуру укладання договору з використанням системи інтернет-банкінгу можна прирівняти до укладення звичайного договору банківського вкладу.

Щодо умов та обов'язків обслуговування клієнтів, то вони містяться в договорі. Здебільшого прописується це таким чином, що банк надає клієнту послугу відповідно до умов договору, вимог законодавства України та правил певної міжнародної платіжної системи, в якій має членство банк, і при виконанні таких умов:

- за наявності в банку технічної можливості для надання послуг;
- при успішному проходженні клієнтом ідентифікації;
- за наявності дозволу у банку на проведення операції по карті, отриманого в результаті авторизації;
- при оплаті клієнтом комісії за проведення операцій за розрахунками з використанням платіжної карти;
- за відсутності заборон на проведення операцій, передбачених договором.

Крім того, порядок реалізації обслуговування визначається в додатку до договору про розрахунково-касове обслуговування.

Для здійснення розрахунків застосовуються документи на переказ та електронні платіжні. Для розрахунків за допомогою систем дистанційного обслуговування використовують електронні розрахункові документи, а саме: платіжні доручення, платіжні вимоги-доручення, чеки, акредитиви, платіжні вимоги, векселі, інкасові доручення. Можливе використання документів у паперовому вигляді, якщо це передбачено в договорі між банком та клієнтом.

Щодо реквізитів електронного документа, то вони визначаються в договорі між банком та клієнтом. Проте є обов'язкові реквізити для електронного документа. До них належать:

- дата і номер;
- назва, код платника та номер рахунку;
- код банку платника;
- назва, код одержувача та номер його рахунку;
- код банку одержувача;
- сума цифрами;
- призначення платежу;
- електронний цифровий підпис;
- та інші реквізити.

Слід приділити увагу електронному підпису.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про електронний підпис» електронний підпис – це дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов'язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних.

Електронний документ за юридичною силою прирівнюється до паперового документа. Він вважається одним із найважливіших реквізитів при оформленні платіжних документів.

Якщо в електронному документі не міститиметься електронний підпис, то банк не виконує операції. Тому під час виконання зобов'язань слід перевіряти електронний підпис, цілісність та достовірність документа.

Відповідно до закону в разі недотримання зазначених вимог банк або інша установа – учасник платіжної системи несуть відповідальність за шкоду, заподіяну суб'єктам переказу.

Важливу роль відіграє питання щодо відповідальності банку і клієнта при виконанні операцій. За Законом «Про платіжні системи» банки несуть відповідальність за проведення переказу. При порушенні строків виконання або завершення переказу банк сплачує клієнту пеню у розмірі 0,1 відсотка суми простроченого платежу за кожний день прострочення, що не може перевищувати 10 відсотків суми переказу, якщо інший розмір пені не обумовлений договором між ними.

На відміну від банку, клієнт несе відповідальність за порушення умов, що передбачені в договорі між банком та клієнтом.

На практиці ці положення дуже широко використовуються при укладенні договорів. У них можна побачити, що клієнт несе відповідальність за вказану інформацію, яка міститься в платіжних документах, за те, що клієнт невірною застосує вимоги щодо захисту інформації, за всі дії, що пов'язані з авторизацією в системі. Та загалом відповідальність за проведення операцій більше покладається на плечі клієнта, аніж банку. Слід урахувати, що банк при порушенні ним зобов'язань за виконання операції виплачує суму, процент якої зафіксований законодавством, а клієнт – у повному розмірі.

Для забезпечення безпеки при використанні послуг через інтернет банки встановлюють допоміжні заходи для захисту інформації.

О. О. Чуб вважає, що банкам слід приділити увагу забезпеченню інформаційно-технологічної безпеки електронних послуг. Пропонується захистити комунікації і трансакції, ідентифікації клієнтів [6].

При використанні системи інтернет-банкінгу клієнт, як вже було сказано, повинен дотримуватися правил з безпеки при обробленні електронних документів. У деяких договорах прописується можливість банку перевіряти клієнта на дотримання правил щодо захисту даних. Якщо умови будуть порушені, банк вправі не виконувати операції, які задає клієнт.

Відповідно до вимог законодавства електронні документи повинні бути зашифровані.

Для захисту інформації створюється система заходів, до якої належать:

1) законодавча база, пов'язана із захистом інформації;

2) заходи, пов'язані з безпекою техніки, приміщення, які використовуються при проведенні операцій;

3) засоби криптографічного захисту інформації, що обробляється в платіжній системі.

На даний час, за винятком логіна і пароля до системи інтернет-банкінгу, для безпеки виконання платежів банки розробляють спеціальні технології. До них належать:

Технологія одноразового sms-пароля – це процедура, згідно з якою банк відправляє клієнту одноразовий пароль, який потрібно ввести на екрані для підтвердження особи.

Технологія Look-up – якщо у особи не підключена технологія 3D-Secure і клієнт не провів протягом 3-х днів операцій, то особа має ввести одноразовий цифровий код. Код слід дізнатися у концентру банку, що випустив картку.

Технологія 3D-Secure – технологія, що забезпечує підвищену безпеку під час проведення операцій. Це додатковий захисний код, що вводиться при кожній транзакції. Якщо особа невірно вводить даний код, банк відмовляє у проведенні операції.

CVV2/CVC2 код – код, що перевіряє достовірність картки.

До технологій, що використовуються для безпеки роботи в Інтернеті, слід віднести й дію електронного цифрового підпису. Його використання є важливим при підписанні угод між юридичними особами. Він накладається за допомогою особистого (закритого) ключа і перевіряється за допомогою відкритого ключа. Тут використовується метод несиметричної криптографії.

Отже, законодавством не передбачені технології для захисту інформації під час проведення розрахунків в Інтернеті. Тому банки запроваджують власні системи, указані вище.

Таким чином, договори з використанням системи інтернет-банкінгу мають свої особливості. Перш за все слід відзначити, що законодавча база слабко розвинута в цій сфері. Досі немає механізму щодо укладення договорів даного виду, тому для цього використовуються загальні норми щодо укладення всіх договорів. Унаслідок цього банки прописують у договорах умови, не заборонені законодавством та вигідніші для себе.

Для оптимального використання послуг треба налагодити питання щодо безпеки проведення операцій у мережі Інтернет, детальніше вивчити питання відповідальності осіб, створити механізм застосування електронного підпису.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глібко С. В. Правове регулювання безпеки проведення розрахунків / С. В. Глібко // Прав. інформатика. – 2014. – № 2 (42). – С. 164–166.
2. Сербина О. Г. Інтернет-банкінг: українська практика та світовий досвід / О. Г. Сербина, О. М. Загузова // Молодий вчений. – 2014. – № 4 (07) (1). – С. 122–125.
3. Васильева И. А. Актуальные тенденции развития систем интернет-банкинга / И. А. Васильева // Экономика и соврем. менеджмент: теория и практика. – 2015. – Вып. № 2 (46). – 8 с.
4. Самсонова Л. А. Дистанционное банковское обслуживание [Електронний ресурс] / Л. А. Самсонова. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/distantcionnoe-bankovskoe-obsluzhivanie>.
5. Ясинська Н. А. Розвиток платіжних інструментів на грошово-кредитному ринку України / Н. А. Ясинська, Н. О. Шира // Технол. аудит и резервы производства. – 2014. – № 2 (2). – С. 15–20.
6. Чуб О. Розвиток Інтернет-банкінгу в глобальному середовищі [Електронний ресурс] / О. Чуб. – Режим доступу: http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/1_26_2009/26.3.07.pdf.
7. Алабашев Т. К. Платіжні системи: проблеми господарсько-правового забезпечення функціонування та розвитку : монографія / Т. К. Алабашев. – Х. : Право, 2015. – 244 с.
8. Глібко С. В. Питання правового регулювання договорів, пов'язаних з відкриттям рахунку у банках / С. В. Глібко // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2013. – № 1 (36). – С. 73–80.

REFERENCES

1. Hlibko S. V. (2014) Pravove rehuliuвання bezpeky provedennia rozrakhunkiv [Legal regulation of security of payments]. *Pravova informatyka – Legal Informatics*. 2 (42). 164–166 [in Ukrainian].
2. Serbyna O. H., Zahuzova O. M. (2014) Internet-bankinh: ukrainska praktyka ta svitovy dosvid [Internet Banking: Ukrainian practice and international experience]. *Molodyi vchenyi. – Young scientist*. 4 (07) (1). 122–125 [in Ukrainian].

3. Vasilyeva I. A. (2015) Aktualnyye tendentsii razvitiya sistem internet-bankinga [Recent trends in the development of Internet banking systems]. *Ekonomika i sovremennyy menedzhment: teoriya i praktika – Economics and modern management theory and practice*. 2 (46) 8 [in Russian].
4. Samsonova L. A. Distantionnoye bankovskoye obsluzhivaniye [Remote Banking]. *cyberleninka.ru*. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/distantionnoe-bankovskoe-obsluzhivanie> [in Russian].
5. Yasynska N. A., Shyra N. O. (2014) Rozvytok platizhnykh instrumentiv na hroshovo-kredytnomu rynku Ukrainy [The development of payment instruments in the money market of Ukraine] *Tekhnolohycheskyi audyt y rezervy proyzvodstva. – Technological audit and production of reserves*. 2(2). 15–20 [in Ukrainian].
6. Chub O. Rozvytok Internet-bankinhu v hlobalnomu seredovyshchi [The development of Internet banking in the global environment]. *lib.uabs.edu.ua*. Retrieved from http://lib.uabs.edu.ua/library/Visnik/Numbers/1_26_2009/26.3.07.pdf [in Ukrainian].
7. Alabashev T. K. (2015) *Platizhni systemy: problemy hospodarsko-pravovoho zabezpechennia funktsionuvannia ta rozvytku: monohrafiia [Payment: problems of economic and legal functioning and development: monograph]*. Kharkiv. Pravo, [in Ukrainian].
8. Hlibko S. V. (2013) Pytannia pravovoho rehulivannia dohovoriv, poviazanykh z vidkryttiam rakhunku u bankakh [The issue of legal regulation of contracts associated with the opening of bank accounts]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy – Journal of the Academy of Sciences of Ukraine* 1 (36). 73–80 [in Ukrainian].

Я. И. КРАВЧЕНКО

студентка 2-й группы 4-го курса факультета подготовки кадров
для Государственной пенитенциарной службы Украины
Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

ПОРЯДОК ЗАКЛЮЧЕНИЯ И РАСЧЕТОВ ПО ДОГОВОРАМ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ИНТЕРНЕТ-БАНКИНГА

В статье рассматриваются условия заключения договоров с предоставлением услуги интернет-банкинга, обслуживания и осуществления расчетов для физических и юридических лиц, оформления платежных электронных документов, использование электронной подписи и выполнение требований законодательства относительно них. Отдельно следует рассмотреть ответственность банка и клиента при проведении операций. Важным аспектом при этом является безопасность при проведении операций с помощью услуги интернет-банкинга, поскольку это является опасным процессом, то может привести к несанкционированному использованию данных или перехвату информации при обработке операции.

Ключевые слова: интернет-банкинг, расчеты, идентификация, электронная подпись, безопасность.

Ya. I. KRAVCHENKO

Student of the 4th Year, 2th Group, Personnel Training Faculty for the State Penitentiary Department
of Ukraine of Yaroslav Mudryi National Law University

THE PROCEDURE FOR CONCLUDING AND SETTLEMENT AGREEMENTS USING INTERNET BANKING

Problem setting. the conditions of contracting the provision of services online banking service and settlements for individuals and legal entities, payment processing electronic documents in particular should pay attention to important details – the electronic signature and implementation of legislation on them. One should consider the responsibility of the bank and the customer during operations. An important aspect here is security during transactions through Internet-banking, because a dangerous process and may lead to unauthorized use or interception of data for processing the transaction.

Currently, a rapidly growing Internet banking. This type of service provided by many banks of Ukraine, including Privatbank, Alfa-Bank, FUIB, Fidobank, Pravex-Bank, Imex Bank and others. Internet banking is very popular, especially in terms of legal entities, now it is possible to perform a large number of payments without leaving the office. Therefore, in my opinion, it is important to pay attention to legal regulation of issues related to customer service, and specify exactly which procedure the contract with the service Internet banking, which follows this procedure. Does the performance of

services legislation of Ukraine. As documents drawn up during the calculation and what electronic documents and electronic signature. How is the safety during operations with cards. Who is responsible for the calculations online.

Article's main body. So, the problem of online banking is that there is no complete legal framework, litigation, lack of security when using the system.

State study: The issue of Internet banking was considered by many experts in economics, finance, management, and analytics.

Serbyn AG considered the nature, characteristics and purpose of Internet banking. It provided the factors that impede the development of Internet banking – is limited access to the Internet; lack of skills use; low level of information security in this area; inadequate legal and regulatory framework.

Vasilyeva I. A. – The nature and safety while using the services of banks. She noted that banks introduce additional products that enable customers to protect the use of Internet banking. This electronic signature, SMS-code, information when you log in, the availability of personal settings of the client system.

Samson L. A. paid attention to types of banking risks and the Internet. Yasynska N. A. N. A. Shira – Payment instruments, problems in regulating the Internet bankinohom. Also studied the issue of Internet banking and security issues.

On the advantages of online banking and the importance of improving the safety O. O. Chub investigated, O. D. Vovchak, A. Bourgeois In the work described prospects for development of the system – it can be a virtual market for financial services and products that are necessary for both individuals and large companies.

Conclusions and prospects for the development. Internet banking, research the basic conditions for the conclusion of the contract, including the identification of the person in the course of payment security conditions. payment documents, liability of the parties.

Key words: Internet banking, payments, identification, electronic signature, security.

Кравченко Я. І. Порядок укладання та розрахунків по договорах з використанням інтернет-банкінгу [Електронний ресурс] / Я. І. Кравченко // Право та інноваційне суспільство : електрон. наук. вид. – 2016. – № 1 (6). – Режим доступу: <http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2016/06/Kravchenko6.pdf>.